

Wojna na Ukrainie a polskie regiony

Stefan Kawalec

Prezes Capital Strategy

W 1990 r. – na Ukrainie – PKB liczony wg. siły nabywczej na głowę mieszkańca był nawet wyższy niż w Polsce. Tymczasem w 2020 r. to właśnie nasz kraj – prawie trzykrotnie – przebił, w tym względzie, swojego wschodniego sąsiada. Obecnie przyszłość Ukrainy znajduje się na rozdrożu. Z jednej strony, państwo to znalazło się sytuacji egzystencjalnego zagrożenia. Z drugiej zaś, ma ono szansę na to, by dzisiejsze tragiczne wydarzenia stworzyły podwaliny pod cud gospodarczy. Od czego będzie zależało, którą drogą pójdzie ukraińska gospodarka? Co te scenariusze mogą oznaczać dla polskich regionów?

Przesłanie Giedroycia i Mieroszewskiego

Suwerenność Ukrainy, Litwy i Białorusi jest strategicznie ważna dla Rzeczypospolitej, gdyż zniewolenie tych krajów przez Rosję otwiera drogę do zniewolenia Polski¹. Ten pogląd, sformułowany przed kilkudziesięciu laty przez emigracyjnych publicystów i działaczy Jerzego Giedroycia i Juliusza Mieroszewskiego, ma ugruntowaną pozycję w krajowej, niezależnej myśli politycznej. Nieprzypadkowo Polska była jednym z dwóch państw (obok Kanady), które jako pierwsze, w dniu 2 grudnia 1991 uznały niepodległość Ukrainy. Kontynuacją tego przekonania jest dzisiejsze wsparcie polskiego państwa i społeczeństwa dla naszego wschodniego sąsiada w sytuacji bezpośredniego militarnego ataku ze strony Federacji Rosyjskiej.

”

Dla zachowania ukraińskiej suwerenności istotne znaczenie ma stan gospodarki. Im jest ona słabsza i niższy jest poziom życia Ukraińców, tym większe szanse mogą mieć podejmowane przez Rosję próby destabilizacji i podporządkowania sobie tego kraju lub oderwania od niego poszczególnych regionów.

Gospodarki Ukrainy i Polski w okresie transformacji

Gdy rozpoczynał się okres transformacji, Ukraina i Polska były na zbliżonym poziomie rozwoju gospodarczego. Według szacunków Banku Światowego, PKB na głowę, według siły nabywczej w 1990 r., był na Ukrainie nawet wyższy niż w Polsce. W okresie następnych trzech dekad relatywna sytuacja obu krajów zmieniła się w sposób radykalny. Ukraina miała olbrzymie trudności ze stworzeniem sprawnego państwa

¹ Por. Jerzy Giedroyc, Juliusz Mieroszewski, „Rosyjski ‘kompleks polski’ i obszar ULB”, *Kultura*, nr 9/1974.

i silnej gospodarki, i nie zdołała zintegrować się ze strukturami zachodnimi. Natomiast Polska rozwijała się szybko, dzięki zdecydowanym reformom i integracji z Unią Europejską. W 2020 r. PKB na głowę, według siły nabywczej, był w Polsce prawie trzykrotnie wyższy niż na Ukrainie.

Rozwój gospodarczy Polski w okresie transformacji był wiedziony przez relacje gospodarcze z rynkiem Unii Europejskiej. Najlepsze warunki do rozwoju miały więc polskie regiony położone na zachodzie i w centrum kraju, te znajdujące się po lewej stronie Wisły. Ich dobre skomunikowanie z granicą zachodnią skutkowało lokowaniem tam większości inwestycji. Tymczasem polskie regiony wschodnie znalazły się na peryferiach Unii Europejskiej, przy granicy, przez którą, m.in. w wyniku słabości gospodarki ukraińskiej, wymiana handlowa była stosunkowo niewielka. W 2021 r. handel z Ukrainą stanowił tylko 1,6% obrotów polskiego handlu zagranicznego, a obroty ze wszystkimi naszymi wschodnimi sąsiadami (Ukrainą, Białorusią i Litwą) stanowiły łącznie jedynie 3,2% polskich. Były więc ośmiokrotnie mniejsze niż wymiana handlowa z Niemcami. To – niezwykle silne – zachodnie przechylenie relacji handlowych przyczyniło się do utrwalenia, sięgającego jeszcze czasów zaborów, podziału na wyżej rozwiniętą Polskę Zachodnią i słabiej rozwiniętą Polskę Wschodnią. Podziału wywołującego wiele negatywnych efektów zarówno społecznych jak i politycznych.

Ukraińskie scenariusze

Dziś przyszłość Ukrainy znajduje się na rozdrożu. Z jednej strony, wobec otwartej rosyjskiej agresji, kraj ten znalazł się sytuacji egzystencjalnego zagrożenia. Z drugiej zaś, ma on szanse na to, by dzisiejsze tragiczne wydarzenia stworzyły podwaliny budowy bardziej sprawnego państwa i otworzyły drogę do cudu gospodarczego. Obecna wojna stała się bowiem katalizatorem poważnych zmian politycznych i społecznych na Ukrainie, a także zmieniła postrzeganie tego kraju w Europie. Może to pozwolić na usunięcie zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych barier instytucjonalnych, które od uzyskania niepodległości hamowały jej rozwój.

Wszystko to sprawia, że możliwe są bardzo różne scenariusze wydarzeń gospodarczych na Ukrainie w najbliższych 25 latach².

”

Dziś przyszłość Ukrainy znajduje się na rozdrożu. Z jednej strony, kraj ten znalazł się sytuacji egzystencjalnego zagrożenia. Z drugiej zaś, ma on szanse na to, by dzisiejsze tragiczne wydarzenia stworzyły podwaliny pod cud gospodarczy.

Scenariusz wieloletniego załamania gospodarki

Wskutek braku uregulowanych relacji z Rosją i powtarzających się z różną intensywnością starć zbrojnych i ostrzału raketowego bardzo realna jest wieloletnia destabilizacja i załamanie gospodarki. W takim scenariuszu punktem odniesienia dla prognozowania sytuacji gospodarczej Ukrainy mogą być doświadczenia innych krajów dotkniętych wieloletnimi wojnami lub wewnętrznymi konfliktami, takich jak Libia czy Syria. W takich okolicznościach PKB na głowę może na Ukrainie za 25 lat – przykładowo – wynieść 50% poziomu z roku 2020, a nie można wykluczyć, że spadek ten będzie jeszcze głębszy.

Scenariusz ukraińskiego cudu gospodarczego

Istnieją przykłady krajów, które zdołały osiągnąć spektakularne sukcesy gospodarcze, mimo że przez wiele lat obejmowały tylko część narodowego terytorium lub miały nieuregulowane stosunki z sąsiadami. Przez wiele lat funkcjonowały one w sytuacji groźby zewnętrznej agresji stwarzającej egzystencjalne zagrożenie, a mimo to ich ekonomiczna ekspansja wzbudziła podziw w świecie. Te przykłady to m.in.: Niemcy Zachodnie w okresie zimnej wojny, Izrael, Korea Południowa czy Tajwan.

² Wykorzystuję tutaj opracowanie: S. Kawalec, „Ukraińskie scenariusze gospodarcze i ich konsekwencje dla Polski”, Fundacja im. Abrahama Sterna, Warszawa, 1 lipca 2022.

Również Ukraina – w przypadku, gdy ustanie otwarta wojna z Rosją i stworzone zostaną we współpracy z sojusznikami środki zabezpieczające przed ponownym wybuchem walk – ma szansę na spektakularny wzrost gospodarczy. Koniecznym jest jednak dokonanie reform na rzecz wyeliminowania wewnętrznych barier instytucjonalnych hamujących rozwój, uzyskanie odpowiedniej pomocy w odbudowie oraz gwarancji dostępu do rynku UE. W przykładowym scenariuszu szybkiego wzrostu, PKB na głowę może na Ukrainie za 25 lat być trzykrotnie wyższy niż w 2020 r. Czyli co najmniej sześciokrotnie wyższy niż w przykładowym scenariuszu długotrwałego załamania gospodarki.

Oczywiście między tymi przeciwstawnymi scenariuszami (trwałego załamania gospodarki i długoletniego szybkiego wzrostu gospodarczego) istnieją rozmaite scenariusze pośrednie. Skupię się jednak na rozważeniu wpływu na Polskę tych podstawowych zarysowanych wyżej – przeciwstawnych scenariuszy.

Wpływ na polskie regiony

Konsekwencje ciągnącej się wiele lat wojny i trwałego załamania ukraińskiej gospodarki

Gdy 24 lutego 2022 r. wojska rosyjskie zaatakowały Ukrainę, zagraniczni turyści zaczęli masowo odwoływać rezerwacje w Polsce. W jednym z artykułów omawiających sytuację branży turystycznej czytamy:

„My, Polacy, jesteśmy świadomi, że jako członkom NATO oraz Unii Europejskiej raczej nic nam nie grozi. Natomiast dla wielu potencjalnych turystów, odstrasza jest fakt, że sąsiadujemy z państwem, w którym trwa wojna – mówi w rozmowie z nami prezes małopolskiego oddziału Polskiej Izby Turystyki Piotr Laskowski. Jego zdaniem, dopóki obrazy z wojny będą pojawiały się w zagranicznych mediach, to obawa przed przyjazdem do naszego kraju będzie istniała i dopiero zakończenie konfliktu zbrojnego między Rosją a Ukrainą spowoduje przełamanie bariery strachu”³.

Dopóki trwa wojna na Ukrainie, część inwestorów, a także menadżerów podejmujących decyzje o lokalizacji oddziałów firm, czy o miejscu własnego zamieszkania i ulokowania swoich rodzin, traktować będzie nasz kraj jak obszar podwyższonego ryzyka. Będą oni skłonni do poszukiwania bezpieczniejszych lokalizacji – w innych krajach, a jeśli w Polsce, to możliwie jak najdalej od wschodniej granicy. Jednocześnie, wojna na Ukrainie powodować będzie – we wschodniej części kraju – zwiększone zapotrzebowanie na rozmaite aktywności związane z wojennym zaopatrzeniem Ukrainy oraz obsługą znajdujących się w pobliżu wschodniej granicy polskich i sojuszniczych jednostek i instalacji wojskowych.

W efekcie, w scenariuszu ciągnącej się przez wiele lat wojny na Ukrainie można oczekiwać coraz bardziej wyraźnego zróżnicowania charakteru Polski Zachodniej i Polski Wschodniej. Polska Zachodnia będzie się koncentrować na relacjach gospodarczych z Zachodem, starając się przekonać partnerów, że jest wiarygodnym i bezpiecznym miejscem do inwestycji. Natomiast Polska Wschodnia, bardziej skupiona na wydarzeniach na Ukrainie i zagrożeniu ze strony Rosji, będzie czerpać istotną część swoich dochodów z usług logistycznych związanych zaopatrzeniem wojennym Ukrainy oraz wojsk NATO w Polsce. Tym samym będzie w znacznie większym stopniu beneficjentem zwiększonych wydatków wojskowych Polski i naszych NATO-wskich sojuszników.

Byłby to scenariusz spowalniający – w pewnym stopniu – rozwój polskiej gospodarki, a jednocześnie utrwalający lub pogłębiający podział na Polskę Wschodnią i Polskę Zachodnią, pod względem gospodarczym, politycznym i mentalnym.

³ Bartosz Dybała, „Kraków. Zagraniczni turyści omijają stolicę Małopolski. Z powodu wojny na Ukrainie. »Pokazujemy, że Kraków jest bezpieczny«”, [krakow.naszemiasto.pl](https://krakow.naszemiasto.pl/krakow-zagraniczni-turysci-omijaja-stolice-malopolski-z/ar/c1-8825247), 19 maja 2022, <https://krakow.naszemiasto.pl/krakow-zagraniczni-turysci-omijaja-stolice-malopolski-z/ar/c1-8825247> [Dostęp 25 czerwca 2022]

W scenariuszu ciągnącej się przez wiele lat wojny na Ukrainie, można oczekiwać coraz bardziej wyraźnego zróżnicowania charakteru Polski Zachodniej i Polski Wschodniej.

Konsekwencje ukraińskiego cudu gospodarczego

Warto zadać pytania: Jak trwałe ustanie wojny, głębokie reformy na Ukrainie, jej europejska integracja i szybki wzrost gospodarczy mogą wpłynąć na pozycję gospodarczą Polski? Czy nie należy się obawiać, że Ukraina, mająca ponad 40 milionów ludności i bardzo niskie płace, obejmie w europejskim podziale pracy rolę, którą dziś pełni Polska (dużej gospodarki o niskich kosztach pracy)? Czy wskutek tego nie spadnie atrakcyjność inwestycyjna naszego kraju i przemysł nie zacznie odpływać z Polski na Ukrainę?

Odnosząc się do tych obaw, warto przywołać doświadczenia współpracy gospodarczej między Polską i Niemcami. Relacja kosztów pracy między nami a naszym zachodnim sąsiadem jest podobnego rzędu jak między Ukrainą i Polską. Polska od trzech dekad jest miejscem relokacji produkcji z Niemiec, wiele rodzajów działalności przemysłowej przeniosło się stamtąd do nas. Ten proces był jednak korzystny dla obu krajów. Konkurencyjność wielu branż niemieckiego przemysłu opiera się na możliwości ulokowania produkcji istotnych podzespołów i komponentów w krajach o niższych kosztach pracy, takich jak Polska, Czechy, Słowacja czy Węgry. Pomaga to Niemcom utrzymywać pozycję światowej potęgi eksportowej. Rośnie eksport z Polski do Niemiec, lecz jednocześnie rozwijająca się gospodarka polska jest olbrzymim importerem niemieckich produktów. Handel między dwoma krajami rośnie szybko ku obopólnemu zadowoleniu, przy obrotach mniej więcej zrównoważonych⁴. Ukraina może dla polskiej gospodarki – w pewnym zakresie – pełnić rolę podobną do tej, jaką Polska pełni dla gospodarki niemieckiej. Polskie firmy będą mogły lokować część swojej działalności produkcyjnej na Ukrainie, przez co poprawiać się będzie ich konkurencyjność i zdolność do międzynarodowej ekspansji. Zjawisko to już zresztą w skromnym zakresie występowało przed wybuchem ostatniej wojny. Dzięki zagranicznym inwestycjom na Ukrainie rosnąć będzie szybko tamtejszy eksport na rynki europejskie. Jednocześnie rosnący rynek ukraiński będzie dużym odbiorcą polskich produktów. Innymi słowy, można powiedzieć, że bez wątplenia integracja Ukrainy z UE zmieni rolę Polski w europejskim podziale pracy i zmiana taka będzie korzystna zarówno dla Ukrainy jak i dla Polski.

Mimo ogólnie pozytywnego wpływu potencjalnego sukcesu gospodarczego Ukrainy na wzrost gospodarczy i dobrobyt w Polsce będą obszary i dziedziny naszej gospodarki, dla których sukces gospodarczy Ukrainy stworzyć może problemy i wyzwania. Do takich potencjalnie wrażliwych obszarów należą m.in.: rynek pracy, rolnictwo i transport drogowy. Te wrażliwe obszary należy – w miarę możliwości – identyfikować i analizować z wyprzedzeniem, poszukując rozwiązań łagodzących przyszłe potencjalne problemy.

Szybki rozwój ukraińskiej gospodarki przyczyni się do przełamania strukturalnego problemu ekonomicznego, społecznego i politycznego Polski, jakim jest względne zacofanie obszarów wschodnich. Spektakularny rozwój gospodarczy Ukrainy spowoduje wielokrotne zwiększenie polsko-ukraińskich obrotów handlowych, co zmieni geografie ekonomiczną Wschodniej Polski i będzie dla niej istotnym impulsem rozwojowym.

Spektakularny rozwój gospodarczy Ukrainy spowoduje wielokrotne zwiększenie polsko-ukraińskich obrotów handlowych, co zmieni geografie ekonomiczną Wschodniej Polski i będzie dla niej istotnym impulsem rozwojowym.

⁴ Oba kraje wykazują w swoich oficjalnych statystykach nadwyżkę we wzajemnym handlu (co wynika z różnic w stosowanych klasyfikacjach pochodzenia towarów), demonstrując satysfakcję ze stanu wzajemnej współpracy gospodarczej.

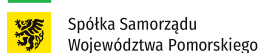
O autorze

Stefan Kawalec – ekonomista, prezes firmy Capital Strategy. Były wiceminister finansów, współtwórca programu transformacji polskiej gospodarki („Plan Balcerowicza” – 1989). Pełnił funkcje kierownicze w instytucjach finansowych: Bank Handlowy w Warszawie S.A., grupa Commercial Union/Aviva i PZU S.A. Członek Towarzystwa Ekonomistów Polskich.

Partnerzy

Pomorski Fundusz Rozwoju
sp. z o.o. z siedzibą w Gdańsku

Partnerzy numeru

Pomorski Thinkletter nr 2(9)/2022

Polskie regiony wobec nowej rzeczywistości

Na jakie wyzwania muszą znaleźć odpowiedź samorządy wojewódzkie w turbulentnych czasach?

Co dla polskich regionów oznacza wojna w Ukrainie?

Jakie zmiany przyniosą depopulacja i migracje?

Dlaczego i w którą stronę ewoluuje polityka UE wobec regionów?

Czy transformacja energetyczno-klimatyczna może być szansą wybiecia się na podmiotowy rozwój?

E-wydanie publikacji „Polskie regiony wobec nowej rzeczywistości” można pobrać [tutaj](#).

POMORSKI
KONGRES
OBYWATELSKI

Pomorski Thinkletter to nowy jakościowo **hub komunikacyjny** wokół wyzwań rozwojowych Pomorza i Polski zainicjowany oraz wydawany przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (z siedzibą w Gdańsku) w ramach Pomorskiego Kongresu Obywatelskiego.

Zależy nam, aby Pomorski Thinkletter był przestrzenią skupiającą przedstawicieli różnych sektorów i branż – zarówno osoby zaangażowane społecznie, jak i sektor nauki, biznesu czy administracji. Chcemy aby była to agora wielostronnej dyskusji, wymiany doświadczeń oraz uspołniania perspektyw.

Zachęcamy do **zapisania się do grona stałych odbiorców**, aby informację o nowych wydaniach otrzymywać bezpośrednio na adres e-mail. Subskrypcja jest **bezpłatna**.

Dotychczas opublikowane numery:

- 1/2020 **Pomorskie miasta wobec pandemii i wyzwań klimatycznych**
- 2/2020 **Stawka i oblicza cyfryzacji**
- 3/2020 **Siła lokalności dla budowy Europejskiego Zielonego Ładu**
- 1/2021 **Siła sąsiedztwa i lokalności dla budowy lepszej Polski**
- 2/2021 **Drogi do innowacyjnych regionów i Polski**
- 3/2021 **Sens i drogi do Zielonego Ładu**
- 4/2021 **Człowiek vs. algorytm i sztuczna inteligencja – kto kogo zaprogramuje?**
- 1/2022 **Jaka logika rozwoju miast?**

Wszystkie numery w wygodnym formacie PDF można pobrać na stronie www.kongresobywatelski.pl